

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2010

GRÉIGIS ÁRSA –ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

AM: 3 Uair

A. Cuir Gaeilge air seo:-

Fear maith a bhí in Epaminondas a raibh grá aige don fhírinne agus nár inis bréag riamh. Faoina cheannasaíocht, chloígh muintir na Téibhe na Spartaigh. Ach nuair a tháinig an t-arm abhaile ar deireadh, gabhadh mar thréatúr é – mar de réir an dlí ní fhéadfadh saoránach an ardchumhacht a choinneáil ach ar feadh míosa. Ní dhearna Epaminondas iarracht éalú. “Má chaithim bás a fháil,” a dúirt sé, “scríobh ar leac m’uaighe go bhfuair mé bás ar son mo thíre.” Nuair a chuala siad é sin, rinne na breithiúna a gceannaire arís de.

Epaminondas: ὁ Ἐπαμεινώνδας –ου. tréatúr: ὁ προδότης –ου. ardchumhacht: ἡ ἀρχή –ῆς. mí: ὁ μῆν –μηνός. leac uaighe: ἡ στήλη –ης.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceistanna ina dhiaidh:-

(Ar an taobh thall den abhainn, tá treibh fhíochmhar, na Macrones, agus iad ina ranganna le haghaidh catha i gcoinne na nGréagach. Pléann Xeineafón agus na ginearáil Ghréagacha eile sos cogaidh.)

ἦν δὲ ὁ ποταμὸς δασύς δένδρεσι· ταῦτ’ ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες ἔκοπτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ὡς τάχιστα ἐξελεῖν. οἱ δὲ Μάκρωνες ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἔριπτον. ἔνθα δὴ προσέρχεται Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ φάσκων Ἀθήνησι δεδουλευκέναι, λέγων ὅτι γιγνώσκοι τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. “καὶ οἶμαι,” ἔφη, “ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μὴ τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλέγεσθαι.” “ἀλλ’ οὐδὲν κωλύει,” ἔφη ὁ Ξενοφῶν. “ἔρώτα αὐτοὺς τί χρηζοσιν ἡμῖν πολέμοι εἶναι.” οἱ δ’ ἀπεκρίναντο, “ὕμεις ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἔρχεσθε.” λέγειν δὲ ἐκέλευον οἱ στρατηγοί, “οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ βασίλει πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι.” ἠρώτων ἐκεῖνοι εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ’ ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδοῶσιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικὴν.

δασύς: garbh, tiubh. πελταστής: *peltast* (saighdiúir armtha go héadrom). οἶμαι: ceapaim. χρηζῶ: is mian liom. βασιλεύς: an rí Peirseach. πιστόν: banna, urrús. λόγην: sleá.

- Cad a dhéanann na Gréagaigh nuair a shroicheann siad an abhainn? (6)
- Cad atá ar siúl ag na Macrones ar an taobh thall den abhainn? (7)
- Tagann *peltast* amháin i dtreo Xeineafón. Cad a bhí ann san Aithin, dar leis féin, agus cad a aithníonn sé faoi láthair? (8)
- Cad a thuigeann an *peltast* maidir le tír na Macrones? Cad ba mhaith leis a dhéanamh? (7)
- Cén cheist a chuireann Xeineafón ar na Macrones, agus cén freagra a thugann siad? (7)
- Cén chúis a thugann na ginearáil le iad a bheith sa tír seo? (8)
- Mínigh conas a chuireann na Gréagaigh agus na Macrones sos cogaidh i gcrích. (7)

A.

- (i) *(Insíonn Xeineafón do na saighdiúirí gurbh é a gcinneadh siúd é dul i gcomhar le Seuthes, cé go raibh sé féin ina aghaidh sin níos luaithe.)*

ἐκ δὲ τούτου, Ξενοφῶν ἔλεξεν ᾧδε: “Ἐπεὶ ἐνθάδε ἦλθον, Σεύθου πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἔμε πέμποντος καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἦγον δὲ πρὸς τόπον ὅθεν ῥόμην τάχιστ’ ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι καὶ ὑμᾶς ἦδειν βουλομένους. ἐπεὶ δ’ Ἀριστάρχος ἔλθων σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου συνέλεξα ὑμᾶς ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ τι χρῆ ποιεῖν. οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι. ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ’ ἐψηφίσασθε ταῦτα.

XEINEAFÓN (90)

ἐπιχειρέω: tugaim faoi. οἶμαι: ceapaim. ἦδειν: “bhí a fhios agam”. συλλέγω: bailím le chéile. οὐκοῦν: dá bhrí sin. ψηφίζομαι: caithim nóta.

NÓ

- (ii) *(D’ainneoin gur mheas siad muca a bheith neamhghlan agus aoirí muc a bheith ar chéim níos ísle go sóisialta, rinne na hÉigiptigh féile amháin a cheiliúradh ina ndearna siad muca a íobairt agus inar ith siad an fheoil. Ach ní insíonn Héaradatas gach a bhfuil ar eolas aige.)*

Ἦν δὲ Αἰγύπτιοι μιαρὸν ἠγῆνται θηρίον εἶναι· καὶ ἦν τις αὐτῶν παριῶν ψαύση ὑός, αὐτοῖσι τοῖσι ίματίοισι ἀπέβαψε ἑωυτὸν βᾶς ἐς τὸν ποταμόν. οἱ δὲ συβῶται, καίπερ ἑόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενέες, ἐς ἶρον οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται, οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι οὐδεὶς θυγατέρα ἐθέλει οὐδ’ ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ’ ἐκδίδονταί τε οἱ συβῶται καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων.

τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὑᾶς οὐ δικαιεῦσι Αἰγύπτιοι, Σελήνη δὲ καὶ Διονύσω μούνοισι τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνω, τοὺς ὑᾶς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὑᾶς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτήσι ἀπεστυγήκασι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ’ Αἰγυπτίων λεγόμενος, ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι.

HÉARADATAS (90)

ῦς: muc. μιαρός: neamhghlan. ἦν = ἔάν. ψαύω (+ Tuiseal Ginideach): teagmhaím le. ἰμάτιον: éadaí. ἀποβάπτω: tumaim. συβώτης: aire muc. ἐγγενής: dúchasach. ἐκδίδομαι: tugaim le pósadh. δικαιόω: ceapaim é bheith cóir. πανσελήνος: am na lánghealaí. πατέομαι (+Tuiseal Ginideach): ithim. ὀρτή = ἑορτή. ἀποστυγέω: is fuath liom. εὐπρεπής: cuí.

B.

- (i) *(Aitíonn teachtaire as an Téibh ar Rí na hAithne déanamh mar a deirtear leis chun stoirm an chogaidh a sheachaint. Ní féidir brath ar an dóchas. Is minic nach bhfeiceann siad siúd atá ag nótail ar son an chogaidh an baol atá ann dóibh féin.)*

κᾶν μὲν πίθη μοι, κυμάτων ἄτερ πόλιν
σὴν ναυστολήσεις: εἰ δὲ μή, πολὺς κλύδων
ἡμῖν τε καὶ σοὶ συμμάχοις τ' ἔσται δορός.
σκέψαι δέ, καὶ μῆ, τοῖς ἐμοῖς θυμούμενος
λόγοισιν, ὡς δὴ πόλιν ἐλευθέραν ἔχων,
σφριγῶντ' ἀμείψῃ μῦθον ἐκ βραχιόνων:
ἐλπίς γάρ ἐστ' ἄπιστον, ἢ πολλὰς πόλεις
συνῆψ', ἄγουσα θυμὸν εἰς ὑπερβολάς.
ὅταν γὰρ ἔλθῃ πόλεμος ἐς ψῆφον λεώ,
οὐδεὶς ἐφ' αὐτοῦ θάνατον ἐκλογίζεται,
τὸ δυστυχὲς δὲ τοῦτ' ἐς ἄλλον ἐκτρέπει.

EOIRIPIDÉAS (90)

κᾶν = καὶ ἕαν. ἄτερ (+Tuiseal Ginideach): gan. ναυστολέω: stiúraim. κλύδων: stoirm.
δορός- Tuiseal Ginideach de dorú : cogaíocht. μή...ἀμείψῃ: “Ná tabhair freagra”.
θυμός: cuirim fearg ar. σφριγάω: táim i mborr le bród. ἐκ βραχιόνων: “ón suíomh níos laige atá agat”.
συνάπτω: cuirim ag troid. ὑπερβολή: iomarca. ψῆφος: nótail. λεώ - Tuiseal Ginideach de λεώς : na daoine. ἐκλογίζομαι: táim ag brath ar.

NÓ

- (ii) *(Ordaíonn Odaiséas do Telemachus na hairm a bhaint anuas ó bhallaí an halla mhóir agus insíonn dó cad atá le rá aige má thugann na Suirígh faoi deara go bhfuil siad in easnamh.)*

Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολυμήτις Ὀδυσσεύς:
“Τηλέμαχος, χρὴ τεύχε' ἀρήϊα κατθέμεν εἴσω
πάντα μάλ'. αὐτὰρ μνηστῆρας μαλακοῖς ἐπέεσσι
παρφάσθαι, ὅτε κέν σε μεταλλῶσιν ποθέοντες:
“ἔκ καπνοῦ κατέθηκ', ἐπεὶ οὐκέτι τοῖσιν ἐώκει
οἰά ποτε Τροίηνδε κίων κατέλειπεν Ὀδυσσεύς,
ἀλλὰ κατήκισται, ὅσον πυρὸς ἴκετ' αὐτμή.
πρὸς δ' ἔτι καὶ τόδε μείζον ἐνὶ φρεσὶν ἔβαλε δαίμων,
μὴ πως οἰνωθέντες, ἔριν στήσαντες ἐν ὑμῖν,
ἀλλήλους τρώσῃτε κατασχύνητέ τε δαίτα.”

HÓIMÉAR (90)

ἀπαμείβομαι: freagraím. ἀρήϊος: cogúil. κατθέμεν: Infinideach ó κατατίθημι.
μνηστήρ: suiríoch. μαλακός: mánla. παράφημι: áitím ar. μεταλλάω: ceistím. ποθέω:
caillim. καπνός: deatach. ἔοικα (+Tuiseal Tabharthach): is cosúil mé. κίω: téim.
κατακίζω: truaillím, salaím. αὐτμή: lasair. ἔρις: achrann τρώω: goinim.
κατασχύνω: náirim. δαίς: féasta.

A.

- (i) Cuir Gaeilge air seo: (50)

ταῦτα εἶπας καὶ Ἄρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σούσα δεύτερα μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους· ἐπεὶ δὲ οἱ παρήσαν, ἔλεγέ σφι τάδε· ὦ Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑμέων χριζῶν συνέλεξα, ἄνδρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς καὶ μὴ κατασχύνειν τὰ πρόσθε ἐργασμένα Πέρσῃσι, ἔοντα μεγάλα τε καὶ πολλοῦ ἄξια, ἀλλ' εἰς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προθυμίην ἔχωμεν· ξυνὸν γὰρ πᾶσι τοῦτο ἀγαθὸν σπεύδεται. τῶνδε δὲ εἵνεκα προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ πολέμου ἐντεταμένως· ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ' ἄνδρας στρατευόμεθα ἀγαθοὺς, τῶν ἣν κρατήσωμεν, οὐ μὴ τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῆ κοτε ἀνθρώπων. νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι οἱ Περσίδα γῆν λελόγχασι.'

A WORLD OF HEROES

- (ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist:- (30)

- (a) Tabhair breac-chuntas ar na gnásanna Peirseacha de réir an chur síos a rinne Héaradatas orthu.
- (b) Déan trácht ar an tuairisc a thugann Héaradatas ar na Spartaigh.
- (c) Bunaithe ar a bhfuil léite agat as Héaradatas, an dóigh leat gur staraí maith é? Cosain do fhreagra.
- (d) Scríobh nóta gearr ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:- Artabanos; Demaratos; Ephialtes.
- (e) Mínigh tuiséal ἡμῖν agus modh διαβαίνωμεν a bhfuil líne fúthu sa sliocht thuas.

B.

- (i) Cuir Gaeilge air seo:- (50)

MH. ἀλλ' ὦνπερ οὐνεκ' εἰς ἐμοὺς ἦκεις λόγους,
τὰ μὲν λέλεκται, τῶν δ' ἐγὼ μνησθήσομαι.
ἐπεὶ τυράννοις γῆς μ' ἀποστείλαι δοκεῖ —
κάμοι τάδ' ἐστὶ λῶστα, γιγνώσκω καλῶς,
μήτ' ἐμποδῶν σοὶ μήτε κοιράνοις χθονὸς
ναίειν· δοκῶ γὰρ δυσμενῆς εἶναι δόμοις —
ἡμεῖς μὲν ἐκ γῆς τῆσδ' ἀπαίρομεν φυγῆ,
παῖδες δ' ὅπως ἂν ἐκτραφῶσι σῆ χερί,
αἰτοῦ Κρέοντα τήνδε μὴ φεύγειν χθόνα.
IA. οὐκ οἶδ' ἂν εἰ πείσαιμι, πειράσθαι δὲ χρή.
MH. σὺ δ' ἀλλὰ σὴν κέλευσον αἰτεῖσθαι πατρός
γυναῖκα παῖδας τήνδε μὴ φεύγειν χθόνα.
IA. μάλιστα, καὶ πείσειν γε δοξάζω σφ' ἐγώ.
MH. εἶπερ γυναικῶν ἐστὶ τῶν ἄλλων μία.
συλλήψομαι δὲ τοῦδέ σοι κἀγὼ πόνου.

THE INTELLECTUAL REVOLUTION

- (ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist:- (30)

- (a) Tabhair breac-chuntas ar na himeachtaí i saol Mhéidé sular tháinig sí go dtí an Choraint le Iasón.
- (b) Cíor cé acu atá an ceart ag Iasón Méidé a thréigean chun bean eile a phósadh.
- (c) Cad is féidir linn a fhoghlaim faoi charachtar Mhéidé ón mbealach ina bhfaigheann an Banphrionsa Glauke bás?
- (d) Scríobh nóta gearr ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas: an Bhanaltra; Kreon; Aigeus.
- (e) Déan **an chéad líne** sa sliocht thuas a scanadh. Marcáil na cainníochtaí agus ainmnigh an méadar.

4. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá tríocha marc ag gabháil le gach ceist.)- [90]

A.

- (i) Is tusa Nicias agus táthar do do chur chun báis. Déan athbhreithniú ar na himeachtaí a tharla ó d'fhág tú an Aithin chun dul go dtí an tSicil, agus déan machnamh ar na cinní is cúis leis an suíomh ina bhfuil tú faoi láthair.
- (ii) Scríobh nótaí ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-
Cath Arginusae; an Tríocha Tíoránach; Pelopidas; Cath Abhainn Granicus.
- (iii) Tabhair cuntas ar ghníomhréim Philib II na Macadóine suas go dtí Cath Chaeronea agus an cath sin san áireamh freisin.
- (iv) Is é Cleisthenes fíorbhunaitheoir an daonlathais san Aithin. Déan trácht ar an ráiteas seo, agus tagairt agat i do fhreagra do na leasuithe a rinne Cleisthenes ar chóras polaitíochta na hAithne.

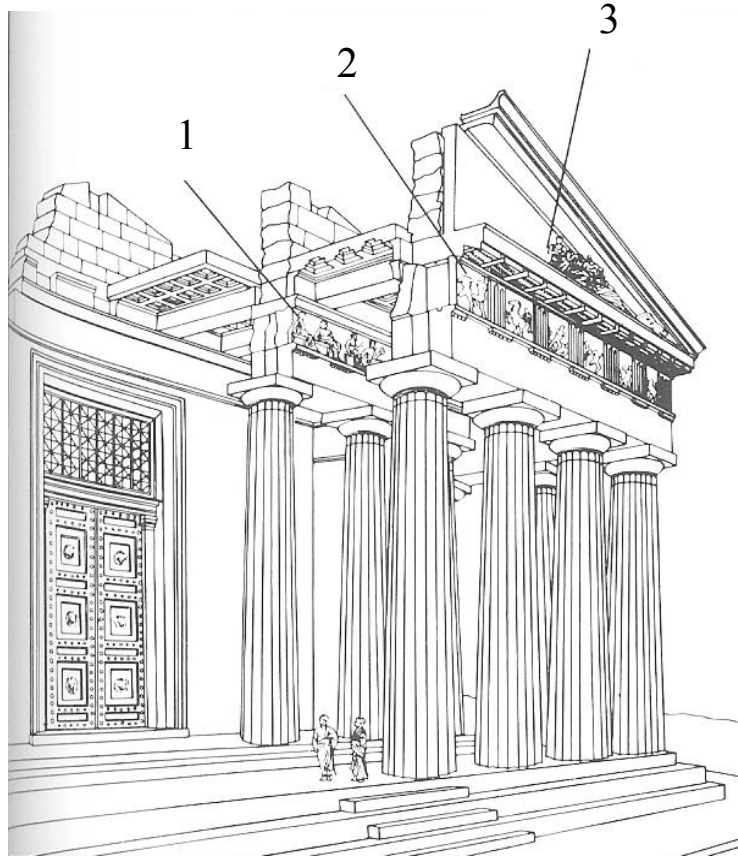
B.

- (i) Cad iad na bealaí ina mbaineann tábhacht le Sophocles i bhforbairt na drámaíochta san Aithin? Inis go hachomair plota **ceann amháin** dá chuid drámaí.
- (ii) Tabhair cuntas gearr ar shaol agus ar shaothar Thúicidídéas, agus déan a thábhacht mar staraí a mheas.
- (iii) Sainaithin na príomhdhifríochtaí idir dealbhóireachtaí Gréagacha ón tréimhse Ársa agus iad siúd ón tréimhse Chlasaiceach. Roghnaigh dealbhóireacht **ar bith** ó cheachtar tréimhse, déan cur síos go hachomair uirthi agus mínigh cén fáth a dtaitníonn sí leat.
- (iv) Tar éis breathnú ar na fótagraif **A, B** agus **C** thíos, freagair **dhá cheann ar bith** de na ceisteanna seo a leanas:-
 - (a) Cén tréimhse lena mbaineann an vása i bhFótagraf **A**? Sainaithin na tréithe a dhéanann eiseamláir thipiciúil den tréimhse sin é.
 - (b) Taispeánann Fótagraf **B** líníocht den Phartanón. Ainmnigh na gnéithe atá uimhrithe **1, 2** agus **3** agus déan trácht orthu.
 - (c) Ainmnigh an dealbh a thaispeántar i bhFótagraf **C**. Déan trácht go hachomair ar na buanna ealaíne a bhaineann leis an dealbh seo.

A

B

C

Baineadh Fótagraf A as [http: googleimages.com](http://googleimages.com)

Baineadh Fótagraf B as Woodford: *An Introduction to Greek Art*, Duckworth.

Baineadh Fótagraf C as [http: googleimages.com](http://googleimages.com)

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán